

Úroky z úveru – riešené a otvorené otázky

Kumulácia úrokov z úveru a úrokov z omeškania (2. časť)

Ovečková, O.*

OVEČKOVÁ, O.: Úroky z úveru – riešené a otvorené otázky. Kumulácia úrokov z úveru a úrokov z omeškania (2. časť). Právny obzor, 104, č. 6. s. 428 – 442. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2021.6.02>

Loan interest – addressed and open issues. Accumulation of loan interest and default interest (Part 2). The article is the continuation of addressing the issue of „Loan interest – addressed and open issues“, where in Part 1 we focused on „Substance of loan interest and its repayment“ (Právny obzor, 2021, issue 5). Already in this part, we touched on some problems of the relationship between loan interest (capital interest) and default interest. We draw attention to some of their connections in terms of the repayment term. In Part 2 we focused on the relationship between loan interest and default interest and the possibilities of their concurrence and eventual accumulation. As the basis we chose the definitions of substance and purpose of default interest and their comparison with substance and purpose of loan interest. We point out to the lack of consistency in solution of cumulation of the two types of interest, which persists in the decision-making of courts, and suggest possible solutions.

Key words: loan agreement, loan interest, default interest, interest accumulation

1 Vymedzenie problému

V prvej časti pojednania o úrokoch sme sa venovali podstate úrokov z úveru a ich splatnosti.¹ V súvislosti s predčasnou splatnosťou úveru v dôsledku omeškania dlžníka so splácaním splátok (§ 506 OBZ) sa dostávajú do súbehu úroky z úveru (zmluvné úroky) a úroky z omeškania. Je preto potrebné riešiť otázku, ako predčasné zosplatnenie úveru (strata výhody splátok) ovplyvňuje nárok veriteľa, či už na úroky z úveru alebo úroky z omeškania. Inak povedané, či veriteľ má po predčasnom zosplatnení úveru tak nárok na úroky z úveru (prípadne ich časť), ako aj na úroky z omeškania alebo takáto kumulácia nie je možná a veriteľ má nárok len na úroky z omeškania. Uvedená otázka má väčšiu relevanciu pri spotrebiteľských úveroch, ale nejednoznačnosť a rôznosť riešení sa prenášajú a ovplyvňujú aj úverové vzťahy medzi podnikateľmi.

Už v prvej časti sme sa dotkli niektorých problémov vzťahu úrokov z úveru a úrokov z meškania. Poukázali sme na ich niektoré súvislosti z pohľadu ich splatnosti. V tejto časti sa zameriame na vzťah úrokov z úveru k úrokom z omeškania a možnosti ich konkurencie a prípadnej kumulácie. Ako východisko sme zvolili vymedzenie podstaty a účelu úrokov z omeškania a ich porovnanie s podstatou a účelom úrokov z úveru. Poukážeme na nejednotnosť riešenia kumulácie oboch druhov úrokov, ktorá pretrváva v rozhodovacej činnosti súdov, a napokon naznačíme možnosti riešenia.

* Prof. JUDr. Oľga Ovečková, DrSc., Ústav štátu a práva SAV, Bratislava.

¹ OVEČKOVÁ, O. Úroky z úveru – riešené a otvorené otázky. Podstata úrokov z úveru a ich splatnosť (1. časť). In *Právny obzor*, 2021, č. 5, s. 345 – 362.

2 Podstata a účel úrokov z omeškania

Aby sme mohli zaujať stanovisko k otázke kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania, je potrebné sa podrobnejšie zaoberať aj úrokmi z omeškania.

Omeškanie (*mora*) je samostatnou formou nesplnenia obligačnej povinnosti, t. j. **formou porušenia záväzkového vzťahu**. Túto samostatnosť podmieňuje podstata omeškania spočívajúca v tom, že došlo síce k nesplneniu záväzkovej povinnosti, ale zároveň sa predpokladá jej dodatočné splnenie. To podmieňuje aj oddelenosť právnej úpravy omeškania od iných foriem nesplnenia záväzku. Preto aj zákon výslovne ustanovuje **právo veriteľa trvať na riadnom plnení záväzku**, pokiaľ neupravuje pre jednotlivé druhy zmlúv niečo iné (§ 366 OBZ). Dôležité je, že napriek zmene obsahu záväzku nezaniká povinnosť dlžníka poskytnúť plnenie, na ktoré sa zaviazal aj po vzniku omeškania.

Účel omeškania všeobecne spočíva v tom, že núti tak dlžníka, ako aj veriteľa, aby záväzok bol splnený v čase splatnosti a spôsobom dohodnutým v zmluve. Tým inštitút omeškania prispieva k reálnemu splneniu záväzkov. Deje sa tak jednak prevenčnými účinkami právnej úpravy omeškania, ako aj represívnym pôsobením sankcií postihujúcich omeškanie.

Nás v tejto súvislosti zaujíma **omeškanie dlžníka** (*mora debitoris*) **s plnením peňažného záväzku** (§ 365 OBZ). Všeobecne platí, že dlžník je v omeškaní, ak nesplní riadne a včas svoj záväzok, a to **až do doby poskytnutia riadneho plnenia** alebo do doby, keď záväzok zanikne iným spôsobom. Zákon osobitne upravuje, kedy sa dlžník dostane do omeškania splnením peňažného záväzku (§ 365 ods. 2 a 3 OBZ). Dlžník, ktorý je v omeškaní so splnením peňažného záväzku alebo jeho časti, je povinný platiť z nezaplatenej sumy úroky z omeškania. Povinnosť platiť úroky z omeškania **vzniká priamo zo zákona** (*ex lege*), a to bez ohľadu na to, čo spôsobilo omeškanie (objektívna zodpovednosť).

V prípade omeškania s plnením peňažného záväzku sa **mení obsah záväzku** v tom zmysle, že na strane dlžníka pribudne povinnosť popri peňažnom dlhu platiť aj úroky z omeškania. Na strane veriteľa pribudne oprávnenie požadovať od dlžníka popri plnení peňažného dlhu aj úroky z omeškania.

Pre naše ďalšie úvahy je dôležité objasniť podstatu a účel úrokov z omeškania a poukázaním na ich **charakteristické črty**, z ktorých potom môžeme spoľahlivo vyvodiť účel úrokov z omeškania.

a) **Charakteristickou črtou úrokov z omeškania je ich sankčný charakter**. Sú sankciou za porušenie zmluvnej povinnosti splniť dlh včas a riadne. V tom sa líšia od tzv. zmluvných úrokov (úroky z úveru, úroky z vkladov v peňažných ústavoch). Vzhľadom na to, že omeškanie je dôsledkom **porušenia zmluvnej povinnosti**, jeho podstatou je predovšetkým **zodpovednosť za omeškanie**. Úrok z omeškania je sankciou za to, že dlžník mešká so splnením peňažného záväzku, čoho dôsledkom je, že veriteľ nemôže disponovať so svojimi peňažnými prostriedkami, a dlžník ich zasa neoprávnené, bez súhlasu veriteľa, používa vo svoj prospech. Obchodný zákonník túto zodpovednosťnú, resp. sankčnú stránku omeškania zvyrazňuje aj tým, že omeškanie upravuje v časti Poru-

šenie zmluvných povinností a jeho následky (§ 365 až 372) spolu aj s náhradou škody. Na rozdiel od Občianskeho zákonníka, ktorý omeškanie upravuje v časti Zmeny v obsahu záväzkov (§ 517 až 523). Pravda, systematické zaradenie právnej úpravy v kódexe neprejudikuje sankčný charakter úrokov z omeškania. A preto ani nebudeme porovnávať predchádzajúce právne úpravy. Skôr ako miesto právnej úpravy úrokov z omeškania v kódexoch má význam chápanie podstaty a účelu úrokov z omeškania.

Predovšetkým sankčný charakter omeškania predurčuje samotná **podstata omeškania ako deliktneho konania** osoby, ktorá sa v omeškaní ocitá, či už ide o dlžníka alebo veriteľa. Ako uvádza K. Eliáš „... *povaha omeškania ako právneho deliktu jednak vyvoláva zodpovednostné následky, jednak mení už existujúci záväzok v obsahu, ktorý modifikuje*“.²

Napokon aj Š. Luby vo svojom diele *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve* kvalifikuje viackrát úroky z omeškania ako sankciu (sankčnú povinnosť). Robí tak v súvislosti s vymedzením pojmu sankcie, keď uvádza: „*Prevládajúce ponímanie sankcie je úplne správne: za sankciu prichodí pokladať povinnosť dať náhradu škody, náhradu nákladov, úrokov z omeškania atď.*“ (zvýraznené autorkou).³ Robí tak aj pri vymedzení vzťahu úrokov z omeškania a náhrady škody, keď opakovane zdôrazňuje, že „*Úroky z omeškania ... sú sankciou na spôsobenie takej poruchy (ujmy) záväzku, ktorá nie je škodou.*“⁴

Úroky z omeškania sú dôsledkom zodpovednosti za omeškanie, sú povinnosťou dať (zaplatiť) úroky z omeškania. Preto ide o sankčnú povinnosť, resp. o zodpovednostný nárok. Tu treba upozorniť, že často sa z označenia úrokov z omeškania ako „sankcie“ vyvodzuje, že táto má výlučne funkciu represívnu – trestajúcu, odvolávajú sa pritom na omeškanie ako protiprávne (deliktne) správanie, z čoho potom vyplýva odmietnutie chápania omeškania ako sankcie – trestu, čo nezodpovedá povahe súkromného práva. Takéto zjednodušovanie nie je správne. Sankcia v ponímaní zodpovednostnej povinnosti zabezpečuje dosiahnutie **reparácie, satisfakcie, represie, ale aj prevencie**. Na základe toho, ktorý z týchto cieľov v tej-ktorej sankcii prevažuje, označuje sa ako sankcia reparačná, represívna a pod.

Úroky z omeškania ako povinnosť sankčná kumuluje v sebe viacero funkcií. Sprostredkovane sú úroky z omeškania **spojené s reštitúciou** (úhradou) v súvislosti s ustanovením § 369b OBZ, v ktorého zmysle má veriteľ nárok na náhradu škody spôsobenej omeškaním so splnením peňažného záväzku, len ak táto škoda nie je krytá úrokmi z omeškania alebo paušálnou náhradou nákladov spojených s uplatnením pohľadávky (§ 369c OBZ). Uvedené náklady majú výlučne reštitučný charakter. Úroky z omeškania majú bezpochyby tiež **preventívnu funkciu**, ako napokon každá sankcia v súkromnom práve. Pri úrokoch z omeškania je však prítomný v určitej miere aj **prvok represie** ako dôsledok toho, že ide o deliktne správanie. **Úroky z omeškania sú zákonným dôsled-**

² ELIÁŠ K. a kol. *Občianský zákoník. Veľký akademický komentár*. 2. svazek. Praha : Linde, 2008, s. 1478.

³ LUBY, Š. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve I*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV 1958, s. 43.

⁴ LUBY, Š. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve II*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV 1958, s. 192.

kom protiprávneho správania či už dlžníka alebo veriteľa, ktoré vyvolalo (je dôvodom) omeškanie, teda nesplnenie záväzku včas a riadne. Zakladajú sa na protiprávnom úkone a sú novou povinnosťou, ktorá má sankčný (zodpovednostný) charakter.

b) **Vzťah úrokov z omeškania** ako sankcie, ktorá nie je škodou, **k náhrade škody** určitým spôsobom tiež charakterizuje úroky z omeškania, a to preto, že nárok na náhradu škody je následkom omeškania. Ide o nárok, pri ktorom musia byť preukázaná nielen existencia omeškania, ale aj požadované predpoklady vzniku škody. Tento vzťah je charakterizovaný najmä nasledujúcimi skutočnosťami.

Predovšetkým **povinnosť platiť úroky z omeškania nie je podmienená vznikom škody** na strane veriteľa. Úroky z omeškania dopadnú na dlžníka aj v prípade, že veriteľ v dôsledku omeškania žiadnu škodu neutrpel. Ak však dlžník, ktorý je v omeškaní, spôsobil tým veriteľovi škodu, nesie za ňu zodpovednosť.

Uplatnenie nároku na náhradu škody aj popri nároku na úroky z omeškania zákon nevyučuje. Veriteľ má však **právo na náhradu tejto škody s určitým obmedzením** (§ 369b OBZ, § 519 OZ). Obmedzenie spočíva v tom, že veriteľ má nárok na náhradu škody len v takej výške, ktorá nie je krytá úrokmi z omeškania. To znamená, že ak veriteľ uplatní tak nárok na náhradu škody, ako aj nárok na úroky z omeškania, úroky z omeškania sa započítajú do náhrady škody. Náhradu škody preto veriteľ môže vymáhať len vtedy, keď prevyšuje úroky z omeškania. Nie je to preto, že úroky z omeškania sú formou náhrady škody, skôr preto, aby sa zabránilo, aby na strane veriteľa nevznikol **neprimeraný prospech**. Preto nie celkom presne sa v tejto súvislosti hovorí o úroku z omeškania ako paušalizovanej náhrady škody, pretože nejde o formu náhrady škody.

Možno teda konštatovať, pokiaľ ide o vzťah úrokov z omeškania a náhrady škody, že súčasťou zodpovednosti za omeškanie je aj povinnosť nahradiť vzniknutú škodu, pričom zákon ustanovuje konkrétne pravidlá pre prípad ich súbehu. Pritom úroky z omeškania môže veriteľ požadovať aj vtedy, ak v dôsledku omeškania veriteľovi žiadna škoda nevznikla. Z toho plynie, že úroky z omeškania nemožno stotožňovať s náhradou škody.

c) Pre identifikáciu podstaty a účelu úrokov z omeškania je potrebné vyjasniť, resp. spresniť, **či aj tu ide o náhradu za používanie istiny, ktorú v dôsledku omeškania používa dlžník, a nie veriteľ**. Inak povedané, či úroky z omeškania v tomto ohľade plnia rovnaký účel ako úroky z úveru. Vyjasnenie tejto otázky je významné pre možnú kumuláciu úrokov z úveru a úrokov z omeškania.

Uviedli sme, že úroky z omeškania sú sankciou z hľadiska jej funkcií štruktúrovanou a flexibilnou a závisí od konkrétnej situácie, ktorá z jej funkcií (reparačná, represívna, preventívna) sa v tom-ktorom prípade uplatní z väčšou intenzitou. Názorne sa to ukáže vtedy, ak budeme najskôr uvažovať o prípadoch omeškania mimo úverovej zmluvy, teda tam, kde nedochádza k stretu úrokov z omeškania a úrokov z úveru.

Ako dôkaz toho, že tak úroky z omeškania, ako aj úroky z úveru plnia rovnakú funkciu (náhrada za používanie finančných prostriedkov) a nemajú sankčný charakter, sa poukazuje na citát Š. Lubyho, keď v súvislosti zo vznikom nároku na náhradu škody uvádza: „*Úroky z omeškania pokladajú sa často za paušalizovanú náhradu škody. To*

však nie je správne; úroky z omeškania sú skôr náhradou za používanie istiny, ktorú pre omeškanie veriteľ nemohol používať, a naopak mohol používať dlžník. Práve preto možno tieto úroky požadovať nielen bez ohľadu na zavinenie, ale aj bez ohľadu na to, či veriteľovi nejaká škoda vznikla alebo nie, dokonca aj vtedy, keď je isté, že mu škoda nevznikla; sú sankciou na spôsobenie takej poruchy (ujmy) záväzku, ktorá nie je škodou.“⁵

Čo možno z uvedeného, a to aj vo väzbe na text, ktorého je uvedený citát súčasťou, vyvodit? Predovšetkým sa to týka **charakteru náhrady škody** ako následku omeškania a jej vzťahu k úrokom z omeškania. Autor nepokladá za adekvátne označenie náhrady škody v súvislosti s omeškaním ako paušalizovanú (úhrnom stanovenú) náhradu škody, hoci v súčasnosti je označenie úrokov z omeškania ako paušalizovanej náhrady škody v literatúre prevažujúce. Dokumentuje tu samostatnosť náhrady škody a úrokov z omeškania, čo sa prejavuje najmä v tom, že úroky z omeškania, ako aj náhradu škody (ak vznikla) možno uplatniť vedľa seba. Zákonná požiadavka započítania úrokov z omeškania do náhrady škody (§ 369b OBZ) je podľa autora odôvodnená skôr **neprípustnosťou neprimeraného prospechu veriteľa**.

V druhom poradí autor citátu vymedzuje funkciu úrokov z omeškania ako **náhradu za neoprávnené používanie istiny dlžníkom**. A napokon, autor jednoznačne **kvalifikuje úroky z omeškania ako sankciu**, ktorú chápe ako povinnosť, ktorá vzniká z protiprávneho úkonu ako zaväzovacieho dôvodu.⁶

Iný autor formuluje túto funkciu ako **odčerpanie neoprávnených úžitkov**, ktoré dlžník môže získať tým, že neuhradí včas peňažný záväzok.⁷

Na tomto mieste budeme predbežne konštatovať, že účel úrokov z omeškania je do značnej miery štruktúrovaný, čo sa prejavuje aj v rôznorodosti funkcií, ktoré s rôznou intenzitou v tom-ktorom prípade inštitút úrokov z omeškania plní. Spoločným menovateľom všetkých dôsledkov omeškania ako deliktneho správania je, že majú sankčný charakter. Porovnaním účelu úrokov z omeškania a úrokov z úveru sa venujeme podrobnejšie.

3 Porovnanie účelu úrokov z omeškania a účelu úrokov z úveru

Spoľahlivým východiskom na vymedzenie rozdielov či podobnosti medzi úrokmi z omeškania a úrokmi z úveru sú ich podstata a účel. Na vysvetlenie rozdielu medzi nimi nám poslúžia už skôr uvedené základné charakteristické črty úrokov z omeškania a ich konfrontácia s podstatou a účelom úrokov z úveru.⁸

a) **Určujúcim rozdielom medzi oboma inštitútmi, ktorý ich najvýraznejšie diferencuje, je sankčný charakter**. Tento pri úrokoch z omeškania je dominantný, ale pri úrokoch z úveru celkom absentuje.

⁵ LUBY, Š. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve II*. Bratislava : 1958, Vydavateľstvo SAV, s. 192.

⁶ Tamže, s. 318.

⁷ KOVAŘÍK, Z. In POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. II. díl. Praha : Wolters Kluwer ČR, s. 1454.

⁸ Bližšie pozri OVEČKOVÁ, O. Úroky z úveru – riešené a otvorené otázky. Podstata úrokov z úveru a ich splatnosť(1. časť). In *Právny obzor*, 2021, č. 5, s. 345 – 362.

Účelom úrokov z úveru a ich vymedzením sme sa zaoberali v 1. časti Podstata úrokov z úveru a ich splatnosť, kde sme úroky z úveru charakterizovali ako inštitút, ktorý má **po-vahu odplaty** (ceny peňažných prostriedkov), ktorú zaplatí ten, kto si vezme úver, alebo ten, kto si požičia peniaze, resp. odplaty za branie úžitkov z poskytnutých peňazí (úveru). Je to protihodnota za to, že jeden subjekt (poskytovateľ) dáva do dispozície druhého subjektu (prijímateľa) určitý objem peňazí (istinu) na určitý čas. **Úroky sú súčasťou celkového peňažného záväzku dlžníka**, čo vyplýva aj zo záväzku dlžníka poskytnuté peňažné prostriedky vrátiť a zaplatiť úroky (§ 497). Sú teda **peňažným plnením** a na rozdiel od úrokov z omeškania nie sú sankciou za porušenie povinnosti. Prostredníctvom úrokov sa naplňa **účel úverovej zmluvy – dosiahnutie zisku**. Súčasťou úrokov je aj určitá miera rizika ich nesplatenia. Táto miera je vysoká najmä pri spotrebiteľských úveroch.⁹

Základný rozdiel medzi úrokmi z úveru a úrokmi z omeškania vidíme v tom, že úroky z omeškania sú zákonným dôsledkom porušenia povinnosti (omeškание s plnením), kým platenie úrokov z úveru vyplýva zo zmluvy o úvere (dohody zmluvných strán), ktorej podstatnou a teda aj existenčnou časťou je dohoda o úrokoch z úveru. Úroky z úveru nie sú teda naviazané na porušenie povinnosti, ale súvisia s faktickým používaním istiny (úveru). Preto je logické, že splatnosť úveru ovplyvňuje platenie úrokov len vtedy, keď je istina splatená podľa dohody. Vtedy sa končí aj ich funkcia ako náhrady (ceny) za používanie istiny.

Pri úroku z úveru je dominantný záujem podnikateľský v tom zmysle, že poskytnutie úveru sleduje na strane veriteľa podnikateľský zámer dosiahnuť zisk prostredníctvom poskytovania úveru. Napokon z toho aj pramení potreba rozumnej a primeranej ochrany druhej strany zmluvy o úvere (dlžníka) ako slabšej strany, ak touto stranou nie je podnikateľ, ale spotrebiteľ.

b) Pre vzťah úrokov z omeškania a úrokov z úveru je tiež určujúci **rozdiel medzi účelom úrokov z omeškania a účelom úrokov z úveru**.

Úroky z omeškania sa v našej odbornej spisbe pokladajú prevažne za **paušalizovanú náhradu škody**, čo sa odvodzuje od toho, že výška úrokov z omeškania sa započíta na náhradu škody, resp. výška úrokov z omeškania znižuje náhradu škody. Pri tomto ponímaní úrokov z omeškania je zrejmé, že podstata úrokov z omeškania a úrokov z úveru je celkom rozdielna.

Taká jednoznačná už nie je situácia, ak považujeme úroky z omeškania za **náhradu za používanie istiny**, ktorú v dôsledku omeškania nemôže používať veriteľ a zostáva neoprávnená v dispozícii dlžníka. Možno sa stretnúť s tým, že z uvedeného účelu úrokov z omeškania sa vyvodzuje nielen absencia sankčného charakteru úrokov z omeškania, ale najmä záver, že oba druhy úrokov plnia rovnakú funkciu,¹⁰ čo, pochopiteľne, predznamenáva aj riešenie ich prípadnej kumulácie.

Oprávnene sa ponúka otázka: je to skutočne tak, že oba druhy úrokov plnia rovnakú funkciu, resp. je náhrada za používanie istiny pri omeškani dlžníka totožná s odplatou

⁹ Tamže.

¹⁰ HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. In *Súkromné právo*, 2018, č. 3, s. 121 a nasl.

(cenou) za poskytnutie úveru v prípade úrokov z úveru? Domnievame sa, že to tak nie je. Pri oboch druhoch úrokov ide o rôznu genézu ich vzniku a z toho sa odvíjajúceho iného účelu použitia.

Úrok z úveru je zmluvným úrokom a jeho dojednanie je závislé od ceny peňažných prostriedkov. Vyjadruje ich cenu nielen všeobecne, ale reflektuje aj daný konkrétny prípad. Poskytovanie úveru je spravidla spojené s podnikateľskou činnosťou, a preto pri úrokoch z úveru je potrebné brať do úvahy, že ide o **formu zisku**, resp. výnos kapitálu ako hlavného účelu podnikania. S tým súvisí aj problematika **znášania rizika**, čo sa napokon tiež odráža v úrokoch z úveru. Úroky z úveru sú teda nielen cenou (odplatom), ktorá náleží veriteľovi za to, že prenechal finančné prostriedky na určitú dobu na používanie dlžníkovi ale zahŕňajú zároveň aj zisk ako žiaduci a pozitívny výsledok jeho podnikateľskej činnosti. To sú relevantné súvislosti, ktoré treba vziať do úvahy pri chápaní podstaty a účelu úrokov z úveru.

Úroky z omeškania, resp. povinnosť platiť úroky z omeškania, vyplýva zo zákona a je dôsledkom (sankciou) omeškania dlžníka so splnením finančného dlhu. Je ich charakteristika ako náhrady za používanie istiny, ktorú pre omeškanie dlžníka veriteľ nemohol používať, totožná s účelom (funkciou) úrokov z úveru? Možno oprávnené predpokladať, že nie, a to z nasledujúcich dôvodov.

Predovšetkým úrok z omeškania nemožno spájať s podnikaním a dosahovaním zisku, tak ako je to pri úroku z úveru. Úrok z omeškania nepredstavuje zisk. Nemožno ho kvalifikovať ako výsledok podnikateľskej činnosti. Preto s úrokom z omeškania nie je spojené ani podnikateľské riziko, tak ako pri poskytovaní úveru. Platí tu, že úroky z omeškania, aj keď veriteľovi žiadna škoda nevznikla, „sú sankciou za spôsobenie takej poruchy (ujmy) záväzku, ktorá nie je škodou“, ¹¹ a to aj vtedy, ak ich kvalifikujeme ako „náhradu za používanie istiny, ktorú veriteľ v dôsledku omeškania nemohol používať“.

Úrok z omeškania je nástrojom na odstránenie nerovnováhy medzi veriteľom a dlžníkom spôsobenej deliktným správaním dlžníka (omeškanie s plnením záväzku). Je sankčným nastolením rovnováhy medzi subjektmi tým, že zabezpečuje odčerpanie neoprávnených úžitkov, ktoré dlžník môže získať tým, že neplní včas.

b) **Rozdiel medzi úrokmi z omeškania a úrokmi z úveru vyplýva aj z rozdielnosti istiny.** Pri úrokoch z úveru je istinou voľný kapitál, ktorý veriteľ poskytuje iným subjektom za účelom dosahovania zisku. Preto aj označenie kapitálové úroky. Istinou sú teda **finančné prostriedky** veriteľa **dobrovoľne poskytnuté** dlžníkovi na určitú dobu za dohodnutú odplatu (úroky).

Pri úrokoch z omeškania tvorí istinu **peňažný dlh** (záväzok) dlžníka, spravidla pôjde o zaplatenie tovaru, služieb a pod., so zaplatením ktorej je dlžník v omeškaní. Ide teda o finančné prostriedky, ktoré dlžník **neprávom zadržáva**.

c) Ďalším rozdielom medzi úrokmi z úveru a úrokmi z omeškania je ich **vzťah k náhrade škody**. Ako sme uviedli, súčasťou zodpovednosti za omeškanie je aj povinnosť nahradiť vzniknutú škodu, ako aj možnosť uplatniť oba nároky popri sebe.

¹¹ LUBY, Š. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve II*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1958, s. 192.

Vzhľadom na to, že úrok z úveru nemá sankčný charakter, ale je odplatom za poskytnutý úver, **nemá žiadnu priamu väzbu na náhradu škody**. Ak sa dlžník dostane do omeškania s platením úrokov z úveru, vznikne veriteľovi nárok na úrok z omeškania. Tu sa potom uplatní v plnom rozsahu omeškanie dlžníka a z toho vyplývajúca väzba aj na náhradu škody vzniknutú omeškaním dlžníka.

d) Z podstaty a účelu úrokov z úveru a úrokov z omeškania vyplýva aj **rozdielnosť oboch inštitútov, pokiaľ ide o ich funkcie**. Úroky z úveru plnia výlučne funkciu odplaty za používanie istiny. Ako sme už skôr uviedli, účel úrokov z omeškania je štruktúrovaný, čo sa prejavuje aj v štruktúre jeho funkcií.

Možno uzavrieť, že úroky z omeškania a úroky z úveru sú dva samostatné inštitúty. Vyplýva to z ich podstaty a účelu, ktorý sa premieťa do rôznosti ich funkcií. Pritom najpodstatnejšími rozdielmi oboch druhov úrokov, ktoré bránia ich stotožneniu, je najmä väzba úrokov z úveru na zisk ako podnikateľský zámer, ako aj neodškriepiteľný sankčný charakter úrokov z omeškania. Preto ani nemožno prisvedčiť popieraniam sankčného charakteru úrokov z omeškania a ani názoru, že oba druhy úrokov plnia rovnakú funkciu.

Samostatnosť a odlišnosť inštitútu úrokov z úveru a inštitútu úrokov z omeškania je v našej odbornej spisbe všeobecne uznávaná. Potvrďuje ju aj právna úprava *de lege lata*, z ktorej táto diferencovanosť oboch inštitútov priamo či nepriamo vyplýva.

Nazeranie na úrok z omeškania (sankcia za omeškanie s úhradou peňažného záväzku) a úrok z úveru (odmena za poskytnuté finančné prostriedky) ako na dva rôzne inštitúty, ktoré treba dôsledne odlišovať a nemožno ich ani zamieňať ani stotožňovať, akcentujú aj **rozhodovacia činnosť súdov**¹², a to aj v situácii, keď v odpovedi na mnohé otázky vzťahu oboch inštitútov je rozhodovacia činnosť nejednotná.

Rôznosť oboch inštitútov výrazne akcentuje v odôvodnení jedného zo svojich rozsudkov aj **Súdny dvor**, v ktorom sa uvádza, že „*cieľom úrokov z omeškania je sankcionovať nesplnenie povinnosti dlžníkom splatiť úver v lehotách stanovených v zmluve, odradiť dlžníka od omeškania pri plnení jeho povinností a prípadne nahradiť veriteľovi škodu, ktorá mu vznikla z dôvodu omeškania s plnením peňažného záväzku, zatiaľ čo bežné úroky (úroky z úveru) majú naopak funkciu odplaty za poskytnutie peňažnej sumy zo strany veriteľa až do jej zaplatenia*“.¹³

Za povšimnutie stojí, že Súdny dvor v uvedenom citáte uvádza, že úroky z úveru plnia svoju funkciu odplaty za peňažnej sumy až do jej zaplatenia.

Z dôvodov, ktoré sme uviedli, a s ohľadom na ustálený názor v odbornej literatúre na túto otázku, ako aj stav *de lege lata* a rozhodovaciu činnosť súdov, presadzovanie totožnosti oboch inštitútov z hľadiska ich účelu, resp. funkcie, nepokladáme za opodstatnené.

4 Kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania – nejednotnosť riešenia

Pri úrokoch z úveru a úrokoch z omeškania môže nastať situácia, že dôjde ku stretu oboch inštitútov v tom zmysle, že v určitom časovom období vznikne nárok na platenie

¹² Napríklad: Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 29. júna 2020, sp. zn. 3 Cdo 113/2019; Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 18. augusta 2020, sp. zn. 1 Cdo 94/2019.

¹³ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 7. augusta 2018 v spojených veciach C-96/16 a C-94/17.

tak úrokov z úveru, ako aj úrokov z omeškania. Je to tak vtedy, keď sa dlžník dostane do omeškania v dôsledku márneho uplynutia dohodnutej splatnosti bez ohľadu na to, či pôjde o splácanie úveru jednorazovo alebo v splátkach, prípadne tým, že dôjde k predčasnému zosplateniu úveru (strata lehôt), a tým k zmene času splatnosti. Základnou otázkou je, či pri strete oboch druhov úrokov má veriteľ nárok tak na úroky z úveru, ako aj na úroky z omeškania.

Problematika kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania nie je jednoznačná najmä v súvislosti so spotrebiteľským úverom. Jej riešenie, ako vyplýva aj z predchádzajúcich výkladov, do značnej miery závisí aj od postoja k riešeniu otázky časového horizontu platenia úrokov z úveru napríklad pri predčasnom zosplatení úveru, keď sa mení splatnosť úrokov z úveru v porovnaní s dohodnutou splatnosťou v zmluve. Uvedená kumulácia je tiež spojená s otázkou prípustnosti dohody o kumulácii úrokov z úveru a úrokov z omeškania. Možno teda pri strete oboch inštitútov akceptovať oba nároky vedľa seba, prípadne v akom rozsahu? Alebo inak položená otázka: do akej miery sa pri strete oboch inštitútov uplatní všeobecné pravidlo (zásada), že úroky z úveru sa platia iba za skutočne poskytnuté peňažné prostriedky, čo znamená, že ide o časové obdobie od ich reálneho poskytnutia do ich faktického vrátenia; teda len za čas, keď sú peňažné prostriedky v dispozícii dlžníka, či už oprávnené alebo neoprávnené?

Problém kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania sa spravidla spája s **absenciou výslovnjej právnej úpravy**, dokedy povinnosť dlžníka platiť úrok z úveru trvá. Zákon *expressis verbis* upravuje vznik povinnosti platiť úroky z úveru, a to od doby poskytnutia peňažných prostriedkov (§ 502 OBZ). Vzhľadom na dispozitívnosť právnej úpravy môže byť doba trvania povinnosti platiť úroky z úveru dojednaná v zmluve. Strany sa môžu dohodnúť na rôznych variantoch vzťahu zmluvných a zákonných úrokov, pričom musia rešpektovať zásadu dobrých mravov a poctivého obchodného styku, a pokiaľ ide o spotrebiteľa, tiež aj špecifiká spotrebiteľského úveru.

V prípade, ak strany nevyužijú dispozitívnosť ustanovenia Obchodného zákonníka a podmienky vzťahu úrokov z úveru a úrokov z omeškania si v zmluve o úvere neupravia vôbec alebo nedostatočne zrozumiteľne, bude sa aplikovať dispozitívna právna úprava. Pri výklade a aplikácii uvedenej právnej úpravy vznikajú rôzne varianty trvania povinnosti platiť úroky z úveru, z ktorých viaceré našli svoju akceptáciu aj v rozhodovacej činnosti súdov, s ktorými sme sa už zaoberali.¹⁴ Na tomto mieste sa budeme venovať novej kumulácii úrokov z úveru a úrokov z omeškania s ohľadom na výklad a aplikáciu dispozitívnych ustanovení Obchodného zákonníka týkajúcich sa doby platenia úrokov z úveru, a to vo väzbe na predčasnú splatnosť úveru, kde je najmä uvedená kumulácia úrokov sporná. Zameriame sa pritom na rozhodovaciu činnosť súdov, lebo práve ňou možno dokumentovať názorovú rôznorodosť prístupu k problematike kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania.

a) **Nepripustnosť kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania.** Tento názorový prúd sa viaže na dve skutočnosti. Predovšetkým vychádza z toho, že oba druhy úrokov majú rovnaký účel, sú náhradou za to, že veriteľ nemohol používať istinu, ktorú

¹⁴ Bližšie pozri OVEČKOVÁ, O. Úroky z úveru – riešené a otvorené otázky. Podstata úrokov z úveru a ich splatnosť (1. časť). In *Právny obzor*, 2021, č. 5, s. 345 – 362.

mal k dispozícii dlžník. Náš opozitný názor sme uviedli v predchádzajúcej časti. Na druhom mieste sa tu možnosť platenia úrokov z úveru viaže na splatnosť úveru, a nie na možnosť faktického nakladania s istinou. Z toho sa potom odvodzuje, že dohodnuté úroky z poskytnutých prostriedkov patria veriteľovi len do splatnosti dlhu (jeho splátok). Od splatnosti je dlžník v omeškaní a musí platiť úroky z omeškania.¹⁵

Od tohto názorového prúdu sa odvíjajú dve variantné riešenia vzťahu úrokov z úveru a úrokov z meškania. Jedno nájdeme v odbornej literatúre a druhé v rozhodovacej činnosti súdov.

aa) V odbornej literatúre možno nájsť názor, ktorého autori zo skutočnosti, že úrok z úveru, ako aj úrok z omeškania plnia tú istú funkciu, odvodil riešenie, že nárok na úrok z omeškania by sa mal započítavať na nárok na úrok z úveru.¹⁶ Tu sa teda kumulácia úrokov z úveru a úrokov z omeškania rieši na základe akceptácie ich rovnakých funkcií, ich vzájomnou participáciou na plnení spoločného účelu – náhrada za používanie (oprávnené či neoprávnené) peňažných prostriedkov. Uvedené riešenie však nie je možné aplikovať *de lege lata*.

ab) Časť rozhodovacej činnosti súdov sa prikláňa k **čiasťočnej kumulácii úrokov z úveru a úrokov z omeškania**. Spočíva v tom, že „v prípade predčasnej splatnosti úveru patrí veriteľovi úrok z istiny vo výške, akú by pri riadnom plnení povinnosti zaplatil dlžník ako cenu peňazí“.¹⁷ Tento prístup akceptuje kumuláciu úrokov z úveru a úrokov z omeškania od vzniku omeškania, keď vznikne zákonná povinnosť platiť úroky z omeškania do času, ktorý bol dojednaný v zmluve o úvere pre riadne plnenie (ak by nedošlo k omeškaniu). Od zmluvne dohodnutého času plnenia, ak dôjde k omeškaniu až po faktické vrátenie istiny, veriteľ nemá právo na úroky z úveru, len na úroky z omeškania. V uvedenom období je ich kumulácia úrokov vylúčená.

Základná argumentácia sa opiera o dve skutočnosti. Smerodajnosť a **záväznosť dohodnutej doby riadneho splácania úveru**, keďže dohodnuté úroky z úveru majú zmluvný základ. Dlžníkovi teda zostáva záväzok platiť úroky z omeškania rovnaký ako v čase jeho dojednania, t. j. veriteľovi patria úroky z úveru v rovnakej výške a za rovnaké obdobie, bez ohľadu na to, či k omeškaniu dlžníka s platením úveru došlo alebo nie. Zdôrazňuje sa tu význam presnej vedomosti dlžníka, koľko za poskytnuté peniaze zaplatí (cena peňazí), a to bez ohľadu na jeho omeškanie so splácaním úveru. V prípade omeškania dlžníka celková výška úroku z úveru ako cena peňazí nie je vyjadrená určito, jasne a zrozumiteľne, lebo jej zvyšovanie nie je jasne ohraničené. Preto ak sa dlžník zaviazal platiť úroky z úveru až do zaplatenia istiny, v prípade vyhlásenia predčasnej doby splatnosti úveru (v dôsledku omeškania dlžníka) má to za následok značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán v neprospech spotrebiteľa, a takéto dojednanie je teda porušením ustanovenia § 53 ods. 1 OZ.¹⁸

¹⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 1. júla 2000, sp. zn. 4 Obo 143/1998 (ZSP 43/2000).

¹⁶ HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. In *Súkromné právo*, 2018, č. 3, s. 122.

¹⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 16. júna 2020, ap. Zn. 5 Cdo 42/2020, R 5/2021.

¹⁸ Bližšie odôvodnenie uznesenia Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5 Cdo 42/2020, R 5/2021.

Neprípustnosť kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania, prípadne ich aspoň čiastočné obmedzenie, je spravídla v prospech dlžníka, ak uvážime, že úroky z omeškania z hľadiska ich výšky sú pre dlžníka takmer vždy výhodnejšie ako úroky z úveru.

b) **Kumulácia úrokov z úveru a úrokov z omeškania je prípustná.** Veriteľ má právo tak na úroky z úveru, ako aj na úroky z omeškania. Takéto riešenie sa opiera o stanovisko, že oba druhy úrokov sú samostatné právne inštitúty, ktorých účel a z toho vyplývajúce funkcie sú rôzne a nemožno ich ani stotožňovať ani zamieňať. Preto veriteľovi prislúcha nielen nárok na úroky z úveru, ale aj možnosť ich kumulácie s úrokmi z omeškania. Z toho sa odvodzuje, že aj v prípade predčasného zosplatnenia úveru, teda z nesplatennej istiny, ďalej bežia úroky z úveru (ako odmena za poskytnuté finančné prostriedky, ktoré dlžník v dohodnutej dobe nevrátil) až do ich vrátenia, a v prípade omeškania beží zároveň úrok z omeškania (ako sankcia za omeškanie s úhradou peňažného záväzku).¹⁹

Kumuláciou úrokov z úveru a úrokov z omeškania sa zaoberá aj **rozsudok Súdneho dvora z 10. júna 2021, C-192/20**. Išlo o návrh na začatie prejudiciálneho konania. Návrh podal Krajský súd v Prešove v rámci sporu Prima banka Slovensko, a. s., proti HD vo veci zaplatenia dlžných súm v dôsledku predčasného zosplatnenia zmluvy o spotrebiteľskom úvere uzavretej medzi týmito stranami. Krajský súd Prešov položil Súdnemu dvoru nasledujúcu prejudiciálnu otázku:

Má sa smernica 93/13/EHS Nekalé podmienky v spotrebiteľských zmluvách, najmä jej článok 6 ods. 1, článok 7 ods. 1, v spojení s interpretáciou rozsudkom /Banco Santander a Escobedo Cortés/, vykladať tak, že bráni takej úprave, akou je rámcové ochranné ustanovenie § 54 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Ktoré neumožňuje zmluvou zhoršiť postavenie spotrebiteľa oproti zákonnej úprave, ktorá pri omeškaní spotrebiteľa so splatením úveru reguluje nasledujúce práva veriteľa:

- Právo veriteľa na úroky z omeškania v limitovanej výške podľa nariadenia vlády.
- Právo veriteľa na iné sankcie, ktoré môže veriteľ použiť voči spotrebiteľovi, ktoré spolu s úrokmi z omeškania sú limitované do výšky dosiahnutia istiny dlžného úveru.
- Právo veriteľa na náhradu škody, ak je škoda veriteľa vyššia ako úroky z omeškania, a to náhrady škody v neobmedzenom rozsahu podľa skutočnej ujmy.

Na prvý pohľad sa zdá, že prejudiciálna otázka navodzuje situáciu, že naša právna úprava kumuláciu úrokov z úveru a úrokov z omeškania neprípúšťa, čo je vzhľadom na nejednotnosť názorov na túto otázku zavádzajúce. Racionálnejší je však výklad tejto otázky v tom zmysle, či smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách, ako ju vyložil Súdny dvor v rozsudku v spojených veciach C-96/16 a C-94/17, vyžaduje od členských štátov, aby v svojich právnych poriadkoch kumuláciu úrokov pripustili.²⁰

¹⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 18. septembra 2020, sp. zn. 1 Cdo 94/2019; rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 30. júla 2019, sp. zn. 6 Cdo 113/2018.

²⁰ JÁNOŠÍKOVÁ, M. Kumulácia úrokov po zosplatnení. In *Bulletin slovenskej advokácie*, 2021, č. 7 – 8, s. 47.

Súdny dvor v odpovedi na uvedenú prejudiciálnu otázku rozhodol takto:

„S výhradou overení, ktoré prináleží vykonať vnútroštátnemu súdu, sa má smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách vykladať v tom zmysle, že nie je uplatniteľná na vnútroštátne ustanovenia, podľa ktorých spotrebiteľ, ktorý uzavrel s predajcom alebo dodávateľom zmluvu o úvere, nemôže byť povinný na základe ustanovení tejto zmluvy v prípade predčasného zosplatnenia úveru platiť predajcovi alebo dodávateľovi bežné úroky za obdobie od rozhodnutia o tomto zosplatnení až do skutočného splatenia požičanej sumy, pokiaľ zaplatenie úrokov z omeškania a iných zmluvných pokút splatných podľa uvedenej zmluvy umožňuje kompenzáciu skutočnej škody, ktorú predajca alebo dodávateľ utrpel.“

Z rozhodnutia Súdneho dvora možno vyvodit' dva podstatné závery.

Predovšetkým Súdny dvor poukázal na **nesprávne použitie judikatúry Súdneho dvora** (rozsudok Súdneho dvora zo 7. augusta 2018 v spojených veciach C-95/16 a C-94/17, Banco Santander a Escobedo Cortés) v uznesení Najvyššieho súdu SR 6 Cdo/113/2018, keď v odôvodnení rozsudku v bode 41 uviedol: *Z rozsudku Banco Santander a Escobedo Cortés nevyplýva, na rozdiel od toho, čo zrejme naznačuje Prima banka Slovensko, že ustanovenia smernice 93/13 sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave, ktorá neumožňuje predajcovi alebo dodávateľovi, ktorý uzavrel zmluvu o úvere so spotrebiteľom, požadovať v prípade predčasného zosplatnenia tohto úveru a na základe ustanovení tejto zmluvy, aby boli okrem úrokov z omeškania zaplatené aj bežné úroky za obdobie od rozhodnutia o tomto zosplatnení až do úplného splatenia požičanej sumy.*

Z rozhodnutia Súdneho dvora ďalej vyplýva, pokiaľ ide o otázku prípustnosti kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania po predčasnom zosplatnení úveru, že ustanovenia smernice 93/13 nebránia tomu, aby v prípade predčasného zosplatnenia úveru boli okrem úrokov z omeškania požadované aj úroky z úveru až do úplného splatenia poskytnutého úveru. Inak povedané, Súdny dvor vo svojom rozhodnutí konštatoval, že riešenie kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania je ponechané na vnútroštátnu právnu úpravu. To potom znamená, ako zdôrazňuje Súdny dvor, že **smernica 93/13 sa nevzťahuje na ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré platia medzi zmluvnými stranami bez ohľadu na ich voľbu, a na ustanovenia, ktoré sa uplatnia automaticky, teda vtedy, ak medzi stranami nedošlo k inej dohode.** V danom prípade, v zmysle prejudiciálnej otázky, ide konkrétne o ustanovenie § 54 ods. 1 v spojení s § 517 ods. 2 a § 519 Občianskeho zákonníka a ich výklad. Pripomeňme, že Krajský súd Prešov preferuje výklad, že spotrebiteľ, ktorý uzavrie úverovú zmluvu, nemôže byť povinný v prípade predčasného zosplatnenia na základe ustanovení tejto zmluvy platiť úroky z úveru za obdobie od rozhodnutia o tomto zosplatnení až do skutočného splatenia poskytnutých finančných prostriedkov.²¹

Je zrejmé, že riešenie tejto otázky zostáva aj naďalej na výklade súčasnej právnej úpravy, aplikačnej praxi a rozhodovacej činnosti súdov a – v prípade ich zlyhania – na zásahu zákonodarcu.

²¹ V podrobnostiach odkazujeme na odôvodnenie rozsudku Súdneho dvora.

5 Možnosti prístupu ku kumulácii úrokov z úveru a úrokov z omeškania

Vo všeobecnosti (bez ohľadu na osobitosť právnej úpravy spotrebiteľa) platí, že ak v úverovej zmluve nie je dojednané niečo iné, platí právna úprava zmluvy o úvere v Obchodnom zákonníku, ktorá je založená na akceptácii pravidla, že úroky z úveru sa platia za dobu od reálneho poskytnutia peňažných prostriedkov až do ich reálneho vrátenia. Pripomeňme, aj keď sme sa touto otázkou už podrobne zaoberali v predošlom texte, že toto pravidlo vyplýva z právnej úpravy v Obchodnom zákonníku.

Začiatok platenia úrokov z úveru ustanovuje *expressis verbis* právny predpis, a to od času poskytnutia peňažných prostriedkov (§ 502 ods. 1). Splatnosť povinnosti platiť úroky z úveru zákon viaže na splatnosť istiny, a pokiaľ sa úver vracia v splátkach, tak so splatnosťou každej splátky nastáva aj splatnosť úrokov viazucich sa k tejto splátke (§ 503 ods. 1 a 2). Vidíme v tom vyjadrenie a akceptáciu uvedeného pravidla, lebo zákon **pri riadnom (dohodnutom) plnení** ukladá povinnosť platenia úrokov z úveru do času splatenia istiny. Keď sa tak nestane a dôjde k omeškaniu dlžníka a úverové prostriedky zostávajú (neoprávnené) v dispozícii dlžníka a tento je naďalej povinný platiť úroky z úveru a zároveň sa aktivujú aj úroky z omeškania. Keď splatnosť istiny dohodnutá v zmluve bola negovaná (dlžník neplnil), nemôže sa na ňu naďalej viazať ani splatnosť úrokov z úveru. Tu napokon nastupuje pravidlo, ktoré je sčasti priamo či nepriamo vyjadrené v dispozitívnej právnej úprave o väzbe úrokov z úveru na reálne splatenie istiny.

Napokon akceptáciu uvedeného pravidla potvrdzuje aj právna úprava oprávnenia dlžníka vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky pred dobou stanovenou v zmluve. Úroky je dlžník povinný zaplatiť len za dobu od poskytnutia do vrátenia peňažných prostriedkov (§ 503 ods. 3). V tomto zmysle je odbornej literatúre vrátane komentárov k Obchodnému zákonníku, a to nielen na Slovensku, ale aj v Čechách za platnosti Obchodného zákonníka jednoznačná. Preto tvrdenie, že „naše platné právo je založené na východisku, že veriteľ úverovej pohľadávky má aj počas omeškania nárok na kapitálové úroky, ale len v časti presahujúcej úroky z omeškania“²² sa zakladá na realite len v prvej časti. Pokiaľ ide o započítanie úrokov z omeškania na úroky z úveru, nemá žiadnu oporu v právnej úprave *de lege lata*.

Pokiaľ ide o úverovú zmluvu medzi podnikateľmi, kde sa v plnom rozsahu uplatní právna úprava Obchodného zákonníka, možno uzavrieť, že pokiaľ sa strany nedohodnú o vzťahu úrokov z úveru a úrokov z omeškania, platí na základe dispozitívnej právnej úpravy, že úroky z úveru a úroky z omeškania je možné požadovať kumulatívne. Vzhľadom na evidentnú snahu v posledných rokoch meniť ustálený význam viacerých ustanovení Obchodného zákonníka upravujúcich zmluvu o úvere, je vhodné vzťah úrokov z úveru a úrokov z omeškania, resp. variant tohto vzťahu v zmluve jednoznačne dohodnúť.

Nie je možné akceptovať rôzne výklady právnej úpravy zmluvy o úvere v Obchodnom zákonníku, ktoré sa snažia najmä v súvislosti so spotrebiteľskými zmluvami o úve-

²² HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. In *Súkromné právo*, 2018, č. 3, s. 124.

re vyložiť niektoré ustanovenia Obchodného zákonníka nielen nad únosnú mieru presahujúcu možnosti textu zákona, ale aj v rozpore s doteraz desiatky rokov zaužívaným a akceptovaným výkladom. Nemožno totiž postupovať, tak že akceptujeme riešenie kumulácie úrokov z omeškania v právnej úprave v zahraničí (napríklad nemeckej) a pritom sa našu právnu úpravu snažíme prispôsobiť tomuto novému chápaniu kumulácie dvoch druhov úrokov len samotným novým výkladom dotknutých ustanovení. Takáto radikálna zmena výkladu obsahu právnej normy, ktorá prekračuje prípustnú mieru odklonu od textu právnej normy, neprináša riešenie sporných otázok, ale vedie len k ďalším nejasnostiam a nejednoznačným riešeniam. Do veľkej miery mení a znižuje zrozumiteľnosť zákona, a tým aj jeho predvídateľnosť jeho účinkov. Takýto stav sa napokon prejaví aj v nejednotnosti judikatúry.

Súčasný stav riešenia kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania nie je priaznivý a neumožňuje jednoznačne riešiť túto otázku. Prekážkou sú dve skutočnosti. Je to **nekonceptná právna úprava postavenia spotrebiteľa v úverových vzťahoch**. Právna úprava, ktorá nemá jednoznačné riešenia vzťahu dvoch súkromnoprávných kódexov, ale ani vzťahu týchto kódexov k osobitným právnym úpravám postavenia spotrebiteľa. Na tomto základe potom vznikajú rôzne interpretácie aj otázok vzťahu oboch druhov úrokov najmä tam, kde je súčasťou úverového vzťahu spotrebiteľ. Možno evidovať rôzne riešenia – od prípustnosti úplnej kumulácie oboch druhov úrokov, cez vylúčenie buď úrokov z úveru, alebo úrokov z omeškania, prípadne sa pripúšťa ten úrok, ktorý je vyšší, alebo započítanie jedného úroku na druhý.

Tento stav sa odrazil aj v rozhodovacej činnosti súdov, ktorá osciluje medzi úplnou akceptáciou kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania, cez určité obmedzenia až po vylúčenie kumulácie oboch druhov úrokov. V súčasnosti dostalo prioritu riešenie akceptované Najvyšším súdom SR, ktoré po vyhlásení predčasnej splatnosti spotrebiteľského úveru priznáva veriteľovi úrok z istiny vo výške, akú by pri riadnom plnení dlžník zaplatil ako cenu peňazí. Toto rozhodnutie bolo publikované v Zbierke stanovísk NS a rozhodnutí súdov SR (R5/221), a má teda charakter judikátu, z čoho vyplýva určitá prevaha.

V čom vidíme riešenie *de lege ferenda* tejto relatívne chaotickej situácie, ktorá vznikla okolo kumulácie úrokov z úveru a úrokov z omeškania? Budúca právna úprava by mala **vychádzať zo všeobecného pravidla**, že dlžník je povinný platiť z dlžnej sumy úroky od poskytnutia do ich vrátenia. Na tomto základe potom jednoznačne vymedziť prípadné výnimky z uvedeného pravidla. Ich rozsah a spôsob riešenia by mal zákonodarcovi veľmi uvážlivo stanoviť, a to na základe najmä dvoch relevantných kritérií.

V prvom rade by výnimku zo zásady kumulácie oboch druhov úrokov, resp. prípustnosť čiastočnej kumulácie mala odôvodňovať skutočnosť, že **veriteľ by získal nepriemeranú výhodu vo forme finančného benefitu**, ktorý by presahoval straty, ktoré utrpel v dôsledku omeškania s plnením úverovej pohľadávky. Musí ísť o výnimku, nie o všeobecné pravidlo, racionálne odôvodnenú a legislatívne jednoznačne naformulovanú, tak aby splnilo stanovený účel a tým aj vyvažovalo postavenie oboch subjektov veriteľa a dlžníka.

V druhom rade výnimku zo zásady prípustnosti kumulácie oboch druhov úrokov môže odôvodniť **ochrana slabšej strany**, čo v prípade zmluvy o úvere v prípade kumulácie úrokov je dlžník – spotrebiteľ. Tu je dôležité, aby spôsob ochrany bolo možné vymedziť, tak aby jej rozsah nezávisel od rôznosti výkladu príslušných ustanovení poskytujúcich ochranu. Pritom netreba zabúdať, že dlžník je vždy „slabšou stranou“. Vyplyva to už z jeho rozsahu povinnosti voči veriteľovi. Preto toto postavenie dlžníka, resp. jeho status v právnom vzťahu, nemožno eliminovať. Možno len určitými ochrannárskymi opatreniami zmierniť určité nevýhody vyplývajúce z toho, že na strane veriteľa stojí profesionál.

Možnosť dohody o kumulácii úrokov z omeškania a úrokov z úveru má byť zachovaná a má mať všeobecnú platnosť, lebo takéto riešenie spadá do požiadavky prevahy dispozitívneho charakteru súkromných vzťahov. Vo vzťahoch, ktorých účastníkom nie je spotrebiteľ, takúto požiadavku nie je potrebné ani odôvodňovať. Ak ide o spotrebiteľský vzťah, ani tu by nemal zákonodarca formulovať absolútny zákaz takejto dohody. Skôr by mal ísť cestou niektorých odôvodnených výnimiek z možnosti kumulácie úrokov z omeškania a pritom stanoviť osobitné (prisnejšie) kritériá posudzovania platnosti takejto dohody.

Literatúra

- ELIÁŠ K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek.* Praha : Linde, 2008.
- HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. In *Súkromné právo*, 2018, č. 3.
- JÁNOŠIKOVÁ, M. Kumulácia úrokov po zosplatnení. In *Bulletin slovenskej advokácie*, 202, č. 7 – 8.
- KOVAŘÍK, Z. In POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl.* Praha : Wolters Kluwer ČR, s. 1454.
- LUBY, Š. *Prevenencia a zodpovednosť v občianskom práve I.* Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1958.
- LUBY, Š. *Prevenencia a zodpovednosť v občianskom práve II.* Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1958.
- OVEČKOVÁ, O. Úroky z úveru – riešené a otvorené otázky. Podstata úrokov z úveru a ich splatnosť (1. časť). In *Právny obzor*, 2021, č. 5, s. 345 – 362.